

Դ Ի Տ Ա Կ

Բ Ի Ի Չ Ա Ն Դ Ե Ա Ն

Դ Ի Ն Դ Ի Ո Յ

Ը Ն Կ Ե Ր Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Ա Ր Հ Ա Ր Ո Ւ Ն Ե Ա Ն

1816.

27. 28. 29. 31. Մ Ա Ր Տ.

Ի Ն Կ Ի Լ Թ Ե Ռ Ա

Լճագր. 4 Մարտի:

Լաթի խապարները կըսեն որ՝ հիմա Ին՝ կելեզի ծովային զորութիւնը՝ աս է. 735 կտոր պատերազմական նաւ. որոնց 262ը կըբանին, 414ը կընորոգվին, 39 նաւ կըշինվին կոր:

Ֆ Ռ Ա Ն Ս Ա

Փարեղ. 14 Մարտի:

Հրաման տվաւ թիւորը՝ որ ամսուս 21ին, Վէնսան բերդէն փորեն դուրս հանեն թաղված ոսկորները Անկէն Դուքսին, որ հանդիսով զինքը թաղեն նոր գերեզմանի մէջը, որ շինեցին աս խեղճ Իշխանիս, որ զոհ եղաւ մարդասպան բռնաւորութե մը:

Կըզբեն Լանտավէն, որ աս երկրի վիճակը՝ դեռ յայտնի չէ: Անանկ կըկարծեն որ՝ Պատէնի Ս'եծ-Դուքսին պիտոր տրվի աս երկիրս, ան գետիններուն տեղը՝ որ ինքը Պաժարիային կուտայ. ու Լանտավը՝ պիտի ըլլայ Նեմցեստանի Դաշնակցութե բերդը: (Օրագր. Գե Տէր. Տարեգրութի Քաղաք. էան:)

ԱՒՍԴԻՐԻԱ

Վէինա. 20 Մարտի:

Լադրիայի Դիտակը բան մը կըզբէ Պիւժանիէրոսն Հինտիստանի կայսեր յաջորդին վրա, որ Դէս ալ յիշեցին Դիտանիէրոսն Դէլը: Աս իշխանիս վրա տարակոյս մը ունէր նոյն Դիտակը, չըլլայ որ խաբէրայ մարդ մը ըլլայ. հիմա տես որ՝ Պուքուէշէն է կած խապար մը՝ աս տարակոյսս կըհաստատէ կոր, ուր տեղ որ քիչ մը ատեն կեցած է եղեր: Աս սուտ իշխանը, որուն փառաւոր պատվանունները ասոնք են՝ Արեգալան Բուր, ու ազգական Լաւին, Արուսէլին, ու Բուր Ապրիէրոսն, անբաղդութիւն մը ունեցաւ որ, իր Պուքուէշ ըլլալու ատենը, անկից անցաւ Սլոթկարթ Ինկիլեզն ալ, որ օգնականն էր Լոռա Մ'օիուային, Արևելեան Հինտիստանի կուսակալին, որ դէպ 'ի Լոնտա կերթար: Աս ինկիլեզը 10 տարի կենալով Հինտիստան, անանկ սորված էր անոնց լեզուն, սովորութիւնները, որ Հինտիստանցի մը դարձած էր, շատ փորձութիւն ունեցաւ տեսնել աս տեսնելու արժանի երջանիկ Արեգալան Բուրը: Ուլահի Պէյն ալ՝ որ տարակոյս ունէր աս մարդուս վրա, իր պալատը հրաւիրեց Սթէ.

Սթէվաթ Ինկիլիզը՝ որ կրնար աղէկ իմա-
նալ աս բանիս իրաւ կիսուտ ըլլալը . գնաց
հոն պալատը Ինկիլիզի գոնսօղին հետ մէկ
տեղ : Հոն հրաւիրված էր Հինտիստանցի
Իշխանն ալ : Սթէվաթը քննեց զինքը, տե-
սաւ որ՝ բառ մալ խօսիլ չէր գիտէր Հին-
տիստանի լեզուէն, ու ուրիշ նշաններէն ալ
յայտնապէս իմացան որ՝ սուտղուրուցին
մեծն է եղեր, անանկ թաց ինկաւ, որ հէ-
մէն ան գիշերը հեծաւ՝ կըրդեց քաղքէն, որ
ուրիշ տեղ փորձ ընէ, իրեն բաղդ փնտռէ :
Սուտթիւր՝ կաղ է, երկան ատեն զինքը չի
կրնար ծածկել :

ԹԱԳԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Լոմպարտեան-Վենէտկեան :

Վէնէտիկ . 20 Մարտի :

Մարիա-Լուիզա կայսրուհին՝ փառմայի
գբսուհին շաբաթ օր հոս եկաւ Թէպօիլ,
ետրը գնաց դէպ ՚ի Վէնունա :

ԲՆԱԿԱՆՔ

Քիւթ Տրաշալի .

Աւիստրա . 17 Մարտի :

Փարէզէն ասանկ կըգրեն . , , Հիմա հասա-
րակաց սէյր մը կայ Փոանք անունով մարդ
մը, կամ Հիւսիսային Հերքիւլէս մը . ասոր
բոլոր ուժը՝ իր քեթին վրա է, ինչպս Սամի-
անն ուժը՝ իր մազերու վրան էր : Աս
մարդս՝ իր քեթով բաներ կրնէ, որ անհա-
ւատարկ կերեւայ . կըկեցընէ քեթին վրան ա-
ռապայի անիվ մը, թուղթ կերէ վրան, ետ-
քը կըդնէ վրան մերկ սուր մը, երկու կողմէն
հաւասարակշիւ : Կառնէ մէկ թիւ Փէնկ մը,
որու ծարը կայ խըշտ մը, կըկեցընէ քեթին
վրան, ու բոլոր աս ծանրութիւնը համար
ձակ ժուռ կուղայ : Հատ չէ՝ որ մէկ պղտիկ
սանդուխի մը վրա հանեց տղայ մը . ու աս
տղուս հետ մէկ տեղ սանդուխը քեթին վրա
կեցուց, ու առանց ձեռքով բռնելու՝ չորս
դին պտուղուց . տեսնողները՝ աւելի կըմախ-
նային տղին վար իյնալուն համար, քան թէ
Փոանքին քիթը կատրելուն : Մէկ խօսքով .
աս քիթը կարծես թէ անոր համար շինված
է, որ վրան բռնէ տանի, ինչ որ առջեւ դա-
լու ըլլային : Աս մարդս ձեռքը կառնէ սի-
րամարդի Բալուդ Խուլի փետուր մալ, կը-
նտէ օդուն մէջ ինչ կողմ որ ուզէ, կրտե-
նեւ որ միշտ իր քեթին վրա իյնել կուտայ,
ու հոն կըմնայ :

Մնաց որ աս մարդս շատ տղւոր տես-

քով է, ու Փարէզցիք կրնաստովանին որ՝
շատ քաղաքավար շնորհալի կերպ ունի իր
վարմունքները . աս մարդավարական պատիւ
վը՝ Փարէզցիները շատ յօժար սրտով չեն
խօար Նէմցէներուն : Բայց աս մարդուս ու-
րողայթաւոր ճարպիկութիւնը՝ կրնայ օր մը ի-
րեն մեծ փնտսի մը պատճառ ըլլալ . ինչպէս
որ աս օրերս հանդըպեցաւ մէկ չուվանի վրա
խաղցողի մը, որ գլխիվար քալելով գետնի
վրա, վար ինկաւ, կողին մէկը կոտորեցաւ :
(Օրադր. Հաֆֆուպայի :)

ԱՐՀԵՍՏԱԿԱՆՔ

Վիեննա . 9 Մարտի :

Կայսրը հոկտեմբերի 28ին՝ 1815ին տվաւ
արտօնութիւն մը գործատան Օֆէնհայմը ըս-
ված վաճառական եղբայրներուն, որ 10
տարի իր բոլոր Նէմցէստանի ու Կալեցիայի
մէջը ունեցած երկերները՝ իրենք միայն ծա-
խեն իրենց նոր գտած պատվական ներկ մը :
Աս ներկս՝ կըկոչվի հիմա Կարի Օֆէնհայմ
ուի, խմբը տեղը կըկեցնէ . աղւոր իսկեւ-
լէթ գոյն մը կուտայ բուրդին, մետաքսին
էէէին, ուղտի մազին, կաշին, ևն . ինչ որ
առաջ խմբըղով կըներկէին, ինչ աստիճան
որ կուգես . խմբըն չափ կըդիմանայ, ու
զինն ալ՝ դրելմէ կէսով չափ պակաս է . ինչ
պէս որ փորձըկեցաւ վարպետ ներկարար
ներուն առջեւ : (Կալ. Վիեննայի :)

ԲԺՇԿԱԿԱՆՔ

Կապաճուր-Բէան Դիւլէր . (*)

Կէնճ տղին մէկը՝ որ խածված էր կատղած
շնէ մը, բժըկեցաւ, շատ արուն առնելով
երմէն : Երկու մախրմ տղաք դաշտին մէջ
խաղալնին, շուն մը, որ կատղած էր, կամ
կատղած կըկարծըրէր, սրունքնին պալաւքնին
խածաւ : Աս տղը մէկը երթալնին անկից,
հարկ եղաւ որ ջրէ մը անցնի, ջուրը լվաց իր
վէրքը . ետքը ոչ ցաւ մը, ու հիւանդութիւն
մը քաշեց : Մէկալը՝ քիչ մը ետեւ կատղե-
ցաւ :

(*) Կապաճուրի, կի Կապաճուրի մէկ ստակի
հիւանդութիւն մընէ, որ կըհանդրպի Էլէրան,
Գայլերան, ու աղէնէրան . ու անոնց ալ՝ երբոր
ասոնք կատղած ըլլալով, կըխածնեն մարդ կամ
ուրիշ անասուն : Կատուններու կըկատղին, (թէ
պէտ շատոնք չուզեցին աւատու) բայց իրենց կատ-
ղածութիւն խածնելու հիւանդութիւն անոնց շու-
տով չի յայտնուիր, ինչպէս շանը : Աս ալ կտր-
մանալի է, որ նապաստակ մալ վերաւորված ըլ-
լալով որսորդութեւ ատեն, խածաւ որսորդին
պղտիկ մատը, աս ալ անհոգ ըլլալով, ու լըսած
ալ չըլլալով, թէ նապաստակը կըմայ մի զմար-
դը կատղեցնէ, 6 շաբթէն ետեւ կատղեցաւ,
մեռաւ 3 օրվան մէջ :

յաւ, ու մեռաւ: Ասոր համար՝ օգտակար կերևնայ՝ շատ անգամ՝ խածած վերքը վաւ նալ:

Կապաճ շահ նշանները առնէք էն:

Պիտ առաջ կրկնի՝ ժանիքով ու խօյռ խօյռ նայիլ: Կերակրէ կը դանի, ու մինակ կենալ կրկնի: սովորական կերպովը չի հաշեր, հապայ կըմռնուայ: Առանձնը կըկը ձրուտէ, ու կամենէ կուզէ օտարականները: Ականջները ու պոչը վար կրկնի սովորութիւն դուրս, ու միտքովը կըցցնէ:

Կամաց կամաց կրկնի լեզուն դուրս ձգել, ու փրփուրներ հանիլ: աջները պղտոր կերևան, ու արցունքով թրջած: Երբոր ազատ է, կըմտնի: աստիս անդին կըվազիլը չէ հեռալով, ու մէկ տրամուխովը քէֆսի զուլթի մը կըցցնէ, խածնէ կուզէ զամենքը, որ դիմացը կելլեն: Աս ալ կըսեն որ ուրիշ շէք տեսածին պէս՝ կըմտնի իր մէն, կապաճութե հոտը առնելով: Աերջ պէս՝ թէ որ ասանկ կապաճ շուր մարդիք չտակեցնեն նէ, անգաղար կըվազիլը, ինչ վան որ՝ ինքիքն ստակի տաքութիւն, անօթութիւն, կատղածութիւն, 2 կմ 3 օրէն ետե:

Կատղածութիւնը շներուն կըհանդիպի, երկան ցամքութիւն, աստիկ տաքերէն ետե: Ան շները՝ որոնք հոտած դիերով լեզու կապին, ու չուսին առատ պաղ ջուր որ խմեն, աւելի աս հիւանդութե տակ կիւնան:

ԹՈՒԱԲԱՆԱԿԱՆՔ

Իրեք տարի առաջ Հրէային մէկ Հուսարիւցով քիթը, որ Վարսավիայի դքսուէ մէջն է, գտաւ մէկ թվաբանական գործիք մը՝ որով կրնայ մարդ կատարեալ ի գործ դնել 4 թվաբանական գործողութիւնները, ի՞նչ գումարը, բազմապատկութիւնը, հանումը, ու բաժանումը, առանց մէկ պղտիկ մոռածութե մալ ընելու: Աս երեւելի դիւտա՝ շատ կազաթէներու մէջ հրատարակվեցաւ, մեծ դժուրութի տալով դանդոն: Բայց ասոր նման դիւտեր որ դարմանալի բան մը կերևան, մէկ տարակոյս մը կը բերեն ոմանց: պատճառն որ՝ զանազան երեւելի անձինք չուզեցին ասանկ դիւտի վրայ կապել իրենց տեսական սկզբունքները, ու գործնական խընդիրները, մոռնելով թէ՛ ասանկ մէկ բան մը չի հասցներ զիրենք ուզած վախճանին: Բայց հիմայ տես որ, աս հետաքրքրութիւն ալ բոլորովին լընցաւ: զերէ աս մեքենայ իս դանդոն հասնելով Պոստի որ Կալիֆոռնիայի մէջն է՝ իր զարմանալի մեքենայովը, հոն կեցաւ քանի մը օր: Շատ դիտուններ մանր մանր

քննեցին անիկայ, ու բոլորը պաղեցան միացին տեսնելով զանազան թվաբանական գործողութիւնները, որ ճիշտ կըլային ան մեքենայովը ինչպէս կոտորակ թիվերն ալ: Մեր դարը կրնայ իրաւոր պարծիլ ու հպարտանալ աս դիւտի վրայ, որ հէմ խեղացի բան մնէ, հէմ օգտակար պիտոր ըլլայ ապագային ալ:

Բայց աս ալ պէտք է իզիտնալ որ, այսպիսի մեքենաներու մոռածութեք թէպէտ զարմանալի է, բայց նոր չէ: Շատոնց երեւելի մաթեմատիկոսները (որոնց մէջն է Լայպնից Նէմցէ վարպետ մարդն ալ,) աս դիւտիս ետեւէն ընկան, ու զանազան կերպով գտան: Ասոր նման մեքենայ մը՝ շատ ժամանակ է որ կար Աիէնայի կայսերական դրքատունը, ու հիմայ փոխված է կայսերական բնաբանական աստղաբաշխական գործիքներուն խուցը: Կուզօք վարպետն ալ Հալլէ քիթը գտաւ ասոր նման մէկ մը 1785ին: Բայց որովհետեւ թվաբանական գործողութիւնները անանկ դիւտին են սորվելու, այսպիսի մէկ բազմաձայն խաբձով գործիք մը չի կրնար բըշվիլ: ու միշտ պիտոր համարվի մէկ դիւտ մը որ պարծանք մնէ մարդկային խելաց, ու աւելի բան չէ (Կալ. Աիէնայի):

ՆԿԱՐԶԱԿԱՆՔ

Կաթնանկար:

Կաթով նկար համ պարհէրէ Կալլէ, որ անան է ինչպէս ըրով իշխառնէն Երէրը, Բայց աս անելի չիմացող է:

Պատէ տը Աօ Արհեստաւորը՝ աս կաթով քաշած պատկերհանութիւնը շատ կատարելագործեց: Իր բռնած եղանակը՝ կաթով բաղադրելու ներկերը՝ աս է: Առ 11, կամ 12 ունկի ծեց կեղված դետնախնձոր, եփէ: Տաք տաք խիւս մալլըրէ ասիկայ հաւասար չափով ջուր դնելով մէջը: Ետքը փատէ դըղալով մը անցուր ասիկայ մէկ ձարմաղէ մը, ի՞նչ մալլէ լինած մալլէ ծը: Ուրիշ ամանով մալլ առ 4 լիպրէ մակրդած կաթ, խառնէ 6 ունկի նոր անցուցած կրի Կիւնի հետ: Մալկրդած կաթը՝ կրկնի ջրըրկիլ: լեցուր մէջը հալած դետնախնձորը, ու հ լիպրէ Սպանիայի նպիտակաների, աղէկմը խառնէ ամիւնը մէկ տեղ, այնչափ՝ որ մէկ մարմին դառնան ամիւնը: Աս է կաթով ըսած նկարը: Թէ որ կուզես ասով բան մը ներկել, դիր մէջը ուղածիդ չափ դեղին, կարմիր, կի մթնագոյն հողային ներկեր, ինչ դուռով որ կուզես ներկել: Աս եղանակը՝ կաթով ներկելու շատ դիմացիտ է՝ քան թէ ջրով: Թէ որ ուզես աւելի դուրս ցալկեցնելու դուռ:

գուները, ու աւելի դիմացկուն ընելու գանձը, ներկը՝ երկու խաթ տալէն ետեւ, որոնք քանի մը ժամու մէջ կը չորնան, վրան տուր մէկ խաթ մնալ հասարակ էնչառութիւն (*) պատկերահաներու: Քանի մը քեֆէ՝ զարկածիդ պէս վրան, մէկէն՝ ի մէկ կրսկսի ճիւղայ մը գայ վրան, ինչպէս թէ վէճնիճ քսած ըլլայիր: Ուրիշ օգուտ մալ ունի աս կաթով խառնած ներկը, կրնաս շաբաթներով պահել, բան մը չըլլար՝ չաւրիր:

ՃԱՐՏԱՐՈՒԹԻՒՆԻՔ

Կարաբէլագործութիւն թիւ-Ֆէնի, էմֆիլոփէ: Փօլի անունով փարեզի արհեստաւորը՝ նոր թիւֆէնի մը շինեց. ասիկայ իր պարուծը ու կապարը խառնելու մէկէն ներս առնելով յատակին խռնաբախի կողմանէն, ալ պիտանաւորութի չունի ոչ ծեծօղ գաւազանի չըպտի, ոչ ալի ֆալէայ քէլի, ու ոչ չախմախ բռնօղ երկթի: Հէնքը՝ շատ պարզ բան մնէ, անանկ որ՝ ասով 12 անգամ մարդ կընետէ, որ հասարակ թիւֆէնի 4 անգամ միայն կընայ նետել: Աս նոր թիւֆէնիս որովհետեւ յատակին խռնաբախի կողմանէ կընցնեն, վախ մը չիկայ երկու անգամ լեցնելու վտանգէն: Անանկ կերպով մը շինված է, որ օղը հասն ինչպէս ալ ըլլայ, անձրևոտ, կմ թաց, իրեն գործքին արդելը մը չիտար: Աս թիւֆէնիս՝ բաց իրեն ամրութիւն, ապահովութիւն, ու փորձված ճշդութիւն, աս շահն ալ ունի, որ մէկ նետելուն՝ կօզտէ իրեք մաս պարուծին մէկ մասը, ինչ որ ուրիշ հասարակ թիւֆէնի պէտք է, հէմալ կապարը աւելի հեռու կընթէ:

ԱՐՏԱՎԵՊԻ

Պարոնին մէկին՝ որ շատ կրտսէր, ու քիչ բան կուտար, ըսաւ խաթուն մը: Հրամանոց տեսնելով պինտ մեծ ու կատարել Աւ պետը կըլար Սպանիայի մէջ, թէ որ քսակի կղպաքըդ բերնիդ վրան ըլլար:

Ատենով բոխի մը կանչեց քովը Պայտառ նաւապի մը, որ իր մէկ հիվանդ ջորին բժշկէ. ետքը ուղեւով բժշկուե վարձքը տալ, պատասխան տվաւ Պայտառը. « Ես սովոր

(*) Էնչառութիւն կըսվի տեսակ մը մոմով շինած ներկի կմ պատկերի:

բուծի չունիմ վարձք առնել անոնցմէ, որ նոյն արհեստէս են »:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԱԿԱՆՔ

Փօլի անունով դալիան վարպետ բանաստեղծին մէկը փարեզ աս տարի Նոնագ մը շինեց ի պատիվ տարեդարձ հանդիսի Լուսովիկոսի ժող Փռանասյի թէքին, որ ըրին յունկարի մէջը:

ՆՈՒԱԳ

Ո՞րոյ Դըլիտայ՝ որ սեւախոյր՝ հանդերձ քանի մը, ցածուն քիճօ՝ հայի ղերբիսա՝ խոնարհ աչմբ: Աւելալ ղիւնեմբ՝ ղեւր մանեմբ՝ գեղ նաւելի, ունեպեմբ՝ Երբեմբ Ընշան՝ ի Դաւառ ունի: Դո՞ր Դաւլիտ՝ ընտելալ աղբին Դո՞ր եւ Դըլիտայ, մաքիբ յաւալ՝ աւ Դաւառան՝ Արապորդոյն: Որ յաւառահէ՝ այսօր յաւեթ՝ վարարեցաւ, անցիւր չարբայ՝ ղիւր մայրենի՝ ըլլա Դիմաւ: Աւ մահագոյթ՝ ի հրապարակ՝ ղեղծ փարեզին, հայեմ ըլլա Դիմալ երեւալ՝ չար ի յանջին, որ ղիւն ղիւն՝ սըբալան իճ՝ վեճ Արապին: Անոր արապանեմբ ղիւն Լոտիլի՝ ցօհան Դաւալ, եւ ի մէջայ՝ արապս ելլիբ՝ գեղեցիկան, չո ցօղ ղընաղ՝ չոյթ յանցանածոյ՝ է աւապան:

Ոտանաւորին միտքը՝ աս է.

Ո՞վ է աս թաղուհին, որ սեւերը մոտած, երեսը կախված, ընթելները վար գետինը կը նայի. վրան առած է իր տղայուհ շնորհալի դեղեցկութիւնը, ձեռքն ալ բռնած է ոսկի տերևներով իրեք հատիկ Ընշանը: -- Դո՞ն ես մի Փը՛ռանսա, ան պատմական աղբին՝ դո՞ն ես մի Թագուհին. եկուր մօտեցիր Թագաւորի որդւոյն գերեզմանը, որ ասօր յաւիտեան աքսորվեցաւ աշխարհէս. ամեն մարդ բու երեսիդ վրա՝ բու մայրական սիրտը կըկարդայ կրտսենէ կոր: -- Կրտսէն եմ որ՝ գլուխդ առած կերթաս կոր անօրէն փարեզին աղիողովմ հրապարակը, ուր որ քեզ կը ձենէ պատմական Թագաւորին սք գերեզմանաքարը: -- Հո՞տ տեղը լաց աղնիվ Լուսովիկոսի գլուխը եկած խեղճ պատահարը. ու բու մեղքէդ դուրս ել իստակ ու գեղեցիկ. բու աղւոր արցունքը՝ բու մեղքերուդ բաղնիքն է:

Աս գործքս՝ որ է պատմութիւն հիմակվան ատենիս, տասնըհինկ օրը մէյմը կըտըպվի.

Ի՛ՎԵՆԵՏԻԿ Ի՛ՎԱՆԱՍՏՐԲՈՅՆ ՂԱԶԱՐՈՒ:

Ով որ կուզէ առնել, Ստանպօղ Չուխաճի խանին քովը Պախաճի խանութ կայ գիրք ծախօղ: Հոն իր անունը գրել տայ վճարելով մէկ անգամ քառասուն զիշ բոլոր տարվան համար: Ամէն մէկ բօստա դառնէ տասնըհինկ օր անգամ մը՝ ան խանութը խրիէ իր մարդը, առանց բան մը վճարելու կառնէ: